

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Центр заочного та дистанційного навчання

Кафедра психології

**Кваліфікаційна робота –
магістерський дослідницький проект**

053 «Психологія»

на тему:

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Виконав: здобувач 2 курсу магістратури

галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»,

спеціальність 053 «Психологія»

Дубенко Юнія Олександрівна

Керівник: к. психол. н., доцент Ташматов В.А.

Рецензент: к. юрид. н., доцент Геращенко О.С.

Одеса – 2024

АНОТАЦІЯ

Дубенко Ю.О. Соціально-психологічна викладача закладу вищої школи.

Кваліфікаційна робота – магістерський дослідницький проект на здобуття освітнього рівня «магістр», галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2024.

Магістерський дослідницький проект присвячений вивченню соціально-психологічної компетентності викладача вищої освіти.

Задачі, що розглядаються в цій роботі підтверджують і доводять, що соціально-психологічна компетентність є однією із головних компетенцій викладача вищої освіти. В даній роботі проведено було проаналізовано соціально-психологічна компетентність викладача вищої освіти та його головні складові елементи такі як: уміння, навички та знання. Новизна цієї роботи полягає в тому, що були визначені нові види соціально-психологічних умінь, навичок і знань викладача закладу вищої освіти та зроблена їх детальна класифікація.

Основні положення магістерського проекту можуть бути використані для наповнення відповідних розділів курсу «Психології та педагогіки вищої школи» щодо викладача вищої освіти. Також доцільно запровадити вивчення дисципліну «Сучасна педагогіка для викладача вищої освіти», яка буде включати вивчення умінь, навичок і знань в сфері освітньої діяльності. Крім того, отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності викладача закладу вищої освіти щодо використання новаторських методів викладання.

Ключові слова: компетенція, компетентний, компетентність, компетентності, соціальна компетентність, психологічна компетентність, соціально-психологічна компетентність.

ABSTRACTS

Dubenko Y.O. Social and psychological teacher of a higher education institution.

Qualification work - master's research project for obtaining a master's degree, field of knowledge: 05 “Social and Behavioral Sciences”, specialty 053 “Psychology”. National University “Odesa Law Academy”. Odesa, 2024.

The master's research project is devoted to the study of the social and psychological competence of a higher education teacher.

The tasks considered in this work confirm and prove that socio-psychological competence is one of the main competencies of a higher education teacher. This paper analyzes the socio-psychological competence of a higher education teacher and its main components such as skills, abilities and knowledge. The novelty of this work is that new types of socio-psychological skills, abilities and knowledge of a higher education teacher were identified and their detailed classification was made.

The main provisions of the master's project can be used to fill in the relevant sections of the course “Psychology and Pedagogy of Higher Education” on higher education teachers. It is also advisable to introduce the study of the discipline “Modern Pedagogy for Higher Education Teacher”, which will include the study of skills and knowledge in the field of educational activities. In addition, the results obtained can be used in the practical activities of a teacher of a higher education institution to use innovative teaching methods.

Keywords: competence, competent, competence, competencies, social competence, psychological competence, socio-psychological competence.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	10
1.1. Етапи організації та проведення емпіричного дослідження соціально-психологічної компетентності викладача.....	10
1.2. Анкетування як метод дослідження соціально-психологічної компетентності викладача вищої освіти.....	13
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	18
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ ГОЛОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	20
2.1. Визначення та аналіз соціальних навиків та умінь як складових компонентів соціально-психологічної компетентності психолога	20
2.2. Визначення та аналіз знань як складової компонентів як складових компонентів соціально-психологічної компетентності психолог	29
2.3. Напрями підвищення рівня соціально-психологічної компетентності психолога: практичні рекомендації.....	34
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	36
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Актуальність дослідження. З початком побудови сучасної системи освіти в Україні, яка визначається визначається європейською напруженістю. Сучасна система освіти характеризується переглядання та змінення навчальних програм дисциплін, використання ефективних та новаторських методів викладання. Головною метою якої є створення умов для того, щоб досягти основних результатів навчання, які ґрунтуються на досягненнях здобувачами вищими освіти. Також у зв'язку з реформуванням освіти спостерігається тенденція до впровадження компетентного підходу, який полягає в обов'язковому прогнозуванню результативності освітнього процесу та полягає у змінах у системі оцінювання навчальних досягнень.

Соціально-психологічна компетентність викладача закладу вищої освіти має на меті отримання та підвищення рівня компетентності стосовно ефективного використання умінь, знань та навичок. Значне зростання необхідності розвитку соціально-психологічної компетентності викладача вищої школи викликало необхідність розгляду даної теми, тому що ця важливою сферою в Україні та залишаються не вивченими питання професійної компетентності. Тому виникла необхідність оволодінням соціально-психологічної компетентністю викладачами під час навчання та в контексті професійного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення компетентності у своїх працях розглядали: П.Р. Атутов, С.Я. Батишев, А.П. Беляєва, М.О. Жиделєв, Ю.Г. Осовський, С.А. Шапоринський, О.М. Цільмак.

Етимологічно термін «компетентність» утворений від слова «компетентний», яке з латинської мови перекладається - відповідний, здатний, тобто щодо володіє компетенцією, таке значення, що знає досвідчений в певній області діяльності

На нашу думку, слід чітко розрізняти поняття «компетенція», «компетентний», «компетентність», «компетентності». Ми дотримуємося таких визначень цих понять:

1. Компетенція – це коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи, що володіє певними знаннями й може ефективно використовувати їх на практиці.

2. Компетентний – це той, хто здатний високопрофесійно діяти на основі

здобутих знань, умінь, навичок та професійного й життєвого досвіду.

3. Компетентність – це здатність особистості ефективно застосовувати набуті знання, уміння й навички у певній галузі професійної діяльності та повсякденній життєдіяльності.

4. Компетентності – це певні конструкти, що визначають спрямованість компетентної особистості [1, С. 26].

Соціально-психологічна компетентність викладача вищої школи складається з двох аспектів: соціальної та психологічної компетенції.

Більшість науковців підкреслюють необхідність визначення, відбору та ретельної ідентифікації набору компетенцій, які є найважливішими, інтегрованими та ключовими компетенціями. На наш погляд, ключова компетентність – це суспільно визнаний комплекс знань, умінь, навичок, ставлень та інших характеристик, що має особистісно-соціально-діяльнісний характер.

На нашу думку, до ключових компетентностей варто виокремити такі:

1. *Особистісну компетентність*, яка охоплює внутрішній світ людини, її світогляд, потреби, переконання, мотивацію, інтереси, схильності та індивідуально-психологічні особливості.

2. *Соціальну компетентність*, що пов'язана з оточенням людини, суспільним життям, її соціальною діяльністю та взаємодією з соціальним середовищем.

3. *Діяльнісну компетентність*, яка стосується основної діяльності особи, такої як гра, навчання, трудова, професійна чи наукова діяльність.

Ключові компетентності виступають як інтегративні показники якості навчання особистості, що пов'язані з її здатністю до цілеспрямованого та осмисленого використання знань, умінь, навичок і ставлень при вирішенні певного кола міждисциплінарних проблем.

До складу соціальної ключової компетентності входять такі складові:

1. *Комунікативна компетентність* – це здатність налагоджувати та підтримувати необхідні взаємодії з іншими людьми, засновані на знаннях і навичках, що забезпечують ефективність комунікаційного процесу. Вона включає три основні підкатегорії: мовленнєву, мовну та соціокультурну. Мовленнєва компетентність

охоплює навички аудіювання, говоріння, читання та письма; мовна – лексичні, граматичні, фонологічні та орфографічні знання; соціокультурна – країнознавчі та лінгвокраїнознавчі знання.

2. *Правова компетентність* – це розуміння значення своїх соціальних ролей як громадянина та члена суспільства, а також стійке позитивне ставлення до своїх громадянських обов'язків. Вона передбачає правову культуру, свідомість, відповідальність і визнання необхідності дотримання законів, рівності людей, свободи та відкритості.

3. *Політична компетентність* – це усвідомлення державної політики, здатність приймати чи відкидати її, знання символів держави (герб, прапор, гімн), уміння співвідносити особисті інтереси з інтересами суспільства, орієнтація на розвиток суспільства на засадах гуманізму, свободи та демократії, а також активна участь у громадському житті й підтримка демократичних інститутів. Вона передбачає відповідальність, громадянську активність, повагу до рішень більшості та турботу про добробут громадян.

4. *Рольова компетентність* – це здатність вирішувати життєві завдання, пов'язані з виконанням соціальних ролей та відповідними способами поведінки.

5. *Психологічна компетентність* – це здатність ефективно використовувати знання про людину як індивіда, суб'єкта праці та особистість у різних сферах життя, включаючи професійну та особисту взаємодію. Високий рівень психологічної компетентності сприяє успіху в діяльності та взаємодії в системах "людина-людина", "людина-колектив", "людина-соціальні групи" [2, С. 30].

Щодо діяльнісної основи Дж. Равен [3, С. 25] виділяє такі складові компетентності: когнітивні, афективні, вольові якості і досвід. Кожна складова зводиться до певних дій особистості, а саме: когнітивні - це знання, уміння, навички; афективні – настанова, емоції, стимул, цінності, ставлення; вольові – поведінкові зусилля, мобілізація енергії, настирливість; досвід – уміння братися і вирішувати справу, співпрацювати, успіх, задоволення від виконаної справи тощо.

Чіткого визначення не існує, але ми шляхом аналізу надаємо визначення, що *соціально-психологічна компетентність* – це здатність особистості ефективно

застосовувати структуровану систему знань про людину як індивіда, суб'єкта праці й особистість, як у власній життєдіяльності так й професійній або іншій взаємодії. Високий рівень соціально-психологічної компетентності викладача забезпечує успішну діяльність і взаємодію в системах "людина-людина", "людина-колектив", "людина-більші соціальні групи". Завдяки орієнтації особистості (її бажань, інтересів, схильностей, ідеалів, індивідуального сприйняття світу та переконань), що базується на здобутих знаннях і розвитку вмінь та навичок, особистість набуває соціального та професійного досвіду, що сприяє формуванню її компетентності.

Соціально-психологічна компетентність є важливою сферою в Україні та залишаються не вивченими питання професійної компетентності викладача. Тому виникла необхідність оволодінням соціально-психологічної компетентністю викладачами під час навчання та в контексті професійного розвитку.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування та дослідження рівня соціально-психологічної компетентності викладача закладу вищої освіти для розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку умінь, знань та навичок.

Завдання дослідження:

1. Визначити етапи організації та проведення емпіричного дослідження психологічних аспектів соціально-психологічної компетентності викладача закладу вищої школи.
2. Здійснити діагностику поточного стану соціально-психологічної компетентності викладача вищої школи шляхом проведення анкетування.
3. Визначення та аналіз навиків та умінь як складових частин соціально-психологічної компетентності.
4. Визначення та аналіз соціальних, психологічних знань як складових частин соціально-психологічної компетентності викладача вищої школи.
5. Охарактеризувати напрями підвищення рівня соціально-психологічної компетентності викладача вищої школи та надати практичні рекомендації з розвитку соціально-психологічної компетентності викладача вищої школи.

Об'єкт дослідження – соціально-психологічна компетентність викладача вищої школи.

Предмет дослідження – психологічні особливості соціально-психологічної компетентності викладача вищої школи.

Відповідно до поставлених завдань було застосовано такі **методи дослідження**: аналізу та синтезу; анкетування; метод математичної статистики; метод групування; метод класифікації.

Елементи наукової новизни. Наукова новизна дослідження полягає в наступному:

- 1) уточнення поняття соціально-психологічної компетентності викладача закладу вищої;
- 2) визначення відмінностей між поняттями «компетенція», «компетентний», «компетентність», «компетентності»;
- 3) розробка анкети для визначення рівня соціально-психологічної компетентності викладача;
- 4) розроблення методичних рекомендацій для підвищення рівня соціально-психологічної компетентності викладача.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані дані можуть бути використані в роботі викладачів вищої школи для активізації безперервного процесу навчання та постійного самовдосконалювання. Крім того, основні положення магістерського проекту можуть бути використані під час організації та проведенні лекційних та практичних занять з дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» стосовно соціально-психологічної компетентності як однією із головних компетенцій психолога.

Публікації за темою дослідження. За темою дослідження підготовлено тези «Соціально-психологічна компетентність викладача закладу вищої освіти», для I Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулась 25-27.11.2024 року м. Стокгольм, Швеція.

Кваліфікаційна робота «Соціально-психологічна компетентність викладача закладу вищої освіти» складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (38 джерел). Зміст роботи викладений на __сторінці, містить таблиць, __додатку.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Етапи організації та проведення емпіричного дослідження соціально-психологічної компетентності викладача закладу вищої освіти

Дослідження соціально-психологічної компетентності викладача було організовано і проведено з урахуванням двох рівнів наукового пізнання — теоретичного та емпіричного, які взаємно пов'язані між собою.

Розглянемо емпіричний етап цього дослідження, який полягає в безпосередньому вивченні конкретних явищ через спостереження та анкетування. Завдяки цьому проводиться узагальнення отриманих результатів, що дозволяє застосувати їх у практичній діяльності психолога. Важливою особливістю цього етапу є прямий контакт між особою, яка проводить анкетування, і респондентом, що дає можливість визначити цифрові навички, уміння та знання, характерні для психолога. Емпіричні дослідження спрямовані на отримання відповідей на чітко сформульовані питання, ґрунтовані на висуванні гіпотез, які мають бути або підтверджені, або спростовані шляхом надання альтернативних варіантів відповідей.

Цей етап пов'язаний із послідовним проведенням наступних дій:

- 1) критична оцінка та перевірка кожного факту;
- 2) детальний опис кожного із досліджуваних фактів;
- 3) відбір з усіх фактів типових, найбільш повторюваних, які виражають основні тенденції розвитку;
- 4) класифікація фактів за їх істотними ознаками;
- 5) визначення істотних закономірностей, які характеризують досліджувані явища [7, С. 95].

Теоретичний етап наукового дослідження полягає в науковому аналізі сутності досліджуваного об'єкта шляхом визначення і пояснення його істотних властивостей,

яке спрямоване на об'єднання інформації щодо окремих сторін в цілісну, єдину структуру та включає в себе систему понять і суджень. Також на цьому етапі дослідження здійснюється прогнозування можливих подій або змін в досліджуваних явищах, розробки принципів та практичних рекомендацій. Теоретичний етап полягає у наданні визначенні поняттю цифрова грамотність, елементи цифрової грамотності: цифрове споживання, цифрова компетенція, цифрова безпека, цифрова комунікація.

Організація та проведення дослідження соціально-психологічних компетентностей викладача включала себе додаткові задачі емпіричної спрямованості:

1. Підбір та використання методів дослідження, які підходять для такої групи соціально-психологічної як однієї з ключових компетенцій викладача закладу вищої освіти.

2. Емпіричне вивчення особливостей соціально-психологічної репрезентативній вибірці.

Дослідження психологічних особливостей соціально-психологічної компетентності викладача закладу вищої освіти здійснювалось в кілька етапів: підготовчий, етап збору інформації, заключний.

Підготовчий етап становив собою планування дослідження. Було визначено проблему, об'єкт, предмет, мету та задачі дослідження, обрано методи дослідження та сформовано вибірку дослідження.

На даному етапі було поставлено та вирішено наступні задачі:

1. Аналіз теоретичних підходів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо визначення соціально-психологічної компетентності викладача.
2. Підбір репрезентативної вибірки.
3. Визначення методів дослідження, а саме: аналіз та синтез; анонімне анкетування, метод математичної статистики, ранжування, класифікації та групування.
4. Розробка анкети для діагностичної процедури з дотриманням основних вимог такої як етичної та конфіденційної
5. Відбір методів математичної обробки даних.

Емпіричну вибірку склало 40 осіб в віці 18 – 20 років, серед яких було 15 чоловіків та 25 жінок, які навчаються на факультеті психології. Вікова група

досліджуваних була обрана через відсутність достатньої кількості наукових даних про рівень соціально-психологічної компетентності викладача закладу вищої освіти.

Етап збору інформації включав в себе отримання фактичних даних за допомогою психодіагностичного обстеження шляхом анкетування студентів-психологів та практичних психологів для співвідношення соціально-психологічних навиків, умінь та знань

Дослідження проводилося в індивідуальній формі через мережу Інтернет, а саме Google Form. Усі учасники дали свою згоду на участь в анкетуванні. Збір емпіричного матеріалу включав в себе такі стадії:

1. Підготовка до проведення дослідження. На даному етапі було сформовані питання в анкеті для анкетування.

2. Первинна робота з респондентами. На даному етапі було встановлено проводилося ознайомлення респондентів із процедурою проведення анкетування та інструкціями до тестів.

3. Збір даних.

Заключний етап складався з математичної обробки емпіричного матеріалу, інтерпретації отриманих результатів у вигляді діаграм, оформлення результатів дослідницької роботи та формулювання висновків.

В даній роботі було використано такі методи:

1. Аналіз та синтезу - виокремили перелік професійно важливих здібностей та умінь.

2. Анонімної анкети - встановили професійно важливі уміння, навички та знання цифрової грамотності психолога.

3. Метод математичної статистики - статистично підраховували результати, винайшли середньостатистичні показники по кожній групі умінь, навиків та знань цифрової грамотності.

4. Метод класифікації –систематизували наукові уявлення щодо переліку професійно важливих навиків, умінь та знань психолога, їх організували на підставі їхньої подібності в певних сутнісних змістовних характеристиках.

5. Метод групування – це означає, що на підставі загальної спрямованості професійно важливих здібностей та умінь викладача об'єднали їх в окремі групи [8, С. 67].

Таким чином, магістерський проект складався з наступних етапів: підготовчого, етапу збору інформації та інтерпретаційного, кожний з яких мав свої конкретні цілі та завдання.

1.2. Анкетування як метод дослідження соціально-психологічної компетентності викладача

Анкета є ефективним засобом для діагностики соціально-психологічної компетентності викладача вищої школи, адже ми можемо вивчити такі компоненти як знання, уміння та навички у професійній діяльності для кращого розуміння сутності.

Для проведення моніторингу рівня компетентності викладача ми використовували такий дієвий метод отримання інформації як опитування, який поділяються на інтерв'ю та анкетування. В даному дослідженні ми використовували метод анкетування шляхом тестування. Тестування передбачає перевірку базових знань і навичок, виявлення прогалин в навичках шляхом перегляду освітніх серіалів [6, С. 35].

Тестування передбачає перевірку базових знань та навичок з *соціальної компетентності* у таких сферах:

- ✓ розв'язання проблем у соціальному середовищі та навчанні впродовж життя;
- ✓ комунікація та взаємодія у суспільстві;
- ✓ компетентність у спілкуванні і взаємодії;
- ✓ компетентність у професійному спілкуванні
- ✓ професійна грамотність у спілкуванні;

Тестування передбачає перевірку базових знань та навичок з *психологічної компетентності* у таких сферах:

- ✓ вміння усвідомлювати рівень своєї діяльності;
- ✓ вміння усвідомлювати своїх здібностей;
- ✓ вміння бачити причину недовіди;

✓ вміння професійного самовдосконалення;

Анкетування – це метод отримання інформації від респондентів шляхом їх письмового опитування через систему попередньо підготовлених запитань (анкет). Анкетування може бути очним та заочним.

Почнемо з надання визначення, що очне анкетування – це таке анкетування, яке полягає в тому, що особа, яка збирає інформацію, роздає анкети та є присутня при їх заповненні. А навпаки заочне анкетування – це надходження анкет респондентам, збір і аналіз інформації, отриманої від них проходить дистанційно через мережу Інтернет, а саме додаток Google Forms.

Переваги проведення анкетування:

- 1) швидкий і доступний метод збору інформації;
- 2) можливість одночасного охоплення великої кількості респондентів;
- 3) можливість отримання інформації стосовно різних сфер діяльності;
- 4) можливість проведення аналогічного дослідження через проміжок часу [9, С. 81].

Запитання в анкетах діляться на два види: відкритого та закритого типу. Відкриті запитання – це такі запитання, які дають можливість для респондентів самостійно формулювати відповіді на поставлене запитання.

Закриті запитання – це обрання одного чи декількох альтернативних відповідей на поставлене запитання.

В даному дослідженні для визначення рівня соціально-психологічної компетенції викладача закладу вищої освіти питання використовувались закритого типу. У анкеті було запропоновано оцінити рівень компетенції викладача шляхом оцінки якостей, надавались декілька варіантів відповідей для оцінки рівня володіння за шкалою від 1 до 5, а саме 1 – дуже низький; 2 – низький; 3 – середній; 4 – високий; 5 – дуже високий рівень володіння. Анкета підготовлена та була розміщена на платформі Google Forms.

Нами були відібрані професійно важливі уміння, навички та знання, які характеризують рівень соціально-психологічної компетенції та основі яких була розроблена анкета та проведено анонімне анкетування з дотриманням етичних

принципів та добровільної згоди на участь в анкетуванні. Участь в анкетуванні прийняли 40 осіб. Респондентами стали студенти-психологи 1 та 2 курсів.

Всі запитання в анкеті можна поділити на 5 груп:

- 1) перша група – це питання стосовно використання викладачами у своїй роботі соціальної компетенції;
- 2) друга група – це питання стосовно використання викладачами у своїй роботі психологічної компетенції;
- 3) третя група – це питання стосовно компонентів соціально-психологічної компетенції;
- 4) четверта група – це питання на визначення професійно важливих умінь соціально-психологічної компетенції, яка притаманна викладачу закладу вищої освіти;
- 5) п'ята група – це питання на визначення професійно важливих навичок соціально-психологічної компетенції, яка притаманна викладачу закладу вищої освіти;
- 6) шоста група – це питання спрямовані на визначення соціально-психологічної компетентності викладача вищої освіти .

Інформація у вигляді відповідей, яка була зібрана в процесі анкетування була всебічно проаналізовано та проілюстрована в діаграмах.

Почнемо з характеристики **першої групи питань**, які були спрямовані на визначення щодо використання викладачами у своїй роботі соціальної компетенції;

Для початку розкриємо зміст поняття «цифрові інструменти», зокрема, можна виділити такі блоки додатків, які мають широкі можливості: [10, С. 7].

Друга група питань - питання стосовно використання викладачами у своїй роботі психологічної компетенції. В даній групі ставили такі питання:

- ✓ інформаційна грамотність (тобто, уміння шукати, оцінювати та ефективно використовувати інформацію);
- ✓ кіберобізнаність (тобто, використання заходів безпеки з метою забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних);
- ✓ ІТ-грамотність (тобто, уміння користуватися програмами та сервісами);
- ✓ академічна доброчесність (тобто, робота з інформацією з позиції авторського права, інтелектуальної власності);

- ✓ комунікації та співробітництва (тобто, участь у цифрових мережах для навчання, проведення дослідження та професійного розвитку);
- ✓ цифрового профілю (тобто, управління цифровою репутацією та он-лайн ідентичністю);
- ✓ медіаграмотності (тобто, здатність критично сприймати та аналізувати інформацію);
- ✓ пізнавальний (тобто, уміння ефективно отримувати знання у технологічному середовищі) [11, С. 10].

4) Наступною групою є **третя група** – це питання стосовно визначення компонентів соціально-психологічної компетенції; яка притаманна викладачу закладу вищої освіти;. Ми виокремили такі різновиди як:

1) **інформаційно-пошукова компетенція** Вона обумовлюється такими професійно важливими уміннями як: здійснювати пошук, відбір, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій; використовувати можливості авторизованих інформаційно-пошукових систем. банки даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності; здійснювати підбір програмного забезпечення, який потрібний для психологічної діяльності.

2) **соціально-комунікативна компетентність** Вона обумовлюється такими професійно важливими уміннями як: створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі інтернет; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності; використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем; поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій; спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту.

3) **методична компетентність.** Вона обумовлюється такими професійно важливими уміннями як: створювати самореklamний продукт на персональних сторінках; готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності; створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні

ресурси за допомогою програмного інструментарію; долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів) тощо.

4) **діджитал-операціональна компетентність**. Вона обумовлюється такими професійно-важливими вміннями як: створити свій онлайн-кабінет; створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки; користуватися фото-; відео-; графічними редакторами; працювати з інформацією (як числами, так і текстами); опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми; шукати створювати та обмінюватися цифровими ресурсами; використовуючи сервіси та засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій.

5) **аналітична компетентність викладача**. Вона обумовлюється такими професійно важливими вміннями як: здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій, аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій; аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій [33, С. 98].

Наступною групою питань є **четверта група** – це питання на визначення цифрових навичок цифрової грамотності. До цієї групи входять такі навички як: користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації; використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях; використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Останньою групою в анкеті є **п'ята група** – це питання спрямовані на визначення професійно важливих знань цифрової грамотності. Отже, у психолога повинні бути розвинуті такі професійно важливі знання цифрової грамотності, а саме психолог повинен знати: інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта; сучасні інформаційні технології та системи; технології обробки текстової інформації; типи даних, які використовуються в Excel; технології обробки графічної інформації; технології опрацювання мультимедійних даних; технології розробки веб-сайтів; основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці; особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін. [33, С. 102].

Таким чином, можна окреслити, що під час проведення анкетування для досягнення поставленої мети потрібно дотримуватись наступ вимог:

- 1) анкетування повинно проводитись анонімно;
- 2) запитання в анкеті повинні враховувати індивідуально-психологічні особливості респондентів;
- 3) у вступній частині анкети має обов'язково зазначатися основна мета дослідження і підкреслена важливість відповідей кожного респондента;
- 4) запитання анкети повинні бути чіткими, зрозумілими та лаконічними учасникам анкетування;
- 5) запитання не повинні містити подвійного заперечення;
- 6) дотримання логічної послідовності поставлених запитань, які повинні чітко відповідати меті та завданням дослідження.

Таким чином, обрані нами методи та виокремлені нами детермінуючі складові цифрової грамотності, дозволили нам систематизувати усю наявну інформацію та провести наукове дослідження для уточнення та систематизації деяких теоретичних положень щодо цифрової грамотності психолога.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Аналіз наукової літератури показав, що поняття соціально-психологічної компетентності є на даний період часуновим серед понять, що стосуються відповідного рівня компетентності у викладача закладу вищої освіти.. Його визначення й досі залишається дискусійним серед наукової спільноти та потребує ґрунтовного вивчення, але попри це, сприяє ефективній популяризації. У центрі уваги науковців також питання визначення структурних елементів та змісту даного поняття.

Зміст поняття соціально-психологічна компетентність викладача доцільно розглядати як сукупність знань, умінь і навичок психолога, які дозволяють ефективно та безпечно здійснювати пошук, аналіз, оцінку певної інформації; накопичувати та використовувати цифрові технології для вирішення конкретних професійних завдань

Діджиталізація та реформуванням більшості сфер життєдіяльності потребує від людини повного сприйняття сучасних реалій та здатності постійно опановувати новітні інформаційно-комунікаційні технології.

Варто відзначити, що із підвищенням рівня соціально-психологічної компетентності складові елементи такі як уміння, навички та знання стануть необхідним базовим набором якостей, без яких відтворення власної діяльності стане ускладненим або навіть неможливим.

Соціально-психологічна компетентність викладача закладу вищої освіти є одним із головних значущих елементів, ураховуючи нинішній суспільно-політичний стан в Україні. За останні 3-5 років було впроваджено безліч технологій у психологічне консультування, починаючи від переходу в онлайн-формат закінчуючи використанням VR-пристроїв задля ефективного розв'язання психологічних проблем населення. Перебіг технологічного прогресу прискорюється з кожним днем, в той час як для спеціалістів на даний момент немає потрібного освітнього рівня, який зможе сприяти подальшому розвитку соціально-психологічно компетентності.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ ГОЛОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

2.1. Визначення та аналіз соціальних навиків та умінь як складових компонентів соціально-психологічної компетентності психолога

Розвиток сучасного інформаційного суспільства, інтенсивне оновлення й реформатування всіх сфер суспільного життя у зв'язку з реформуванням освіти та цифровізацією призводить до необхідності розвитку соціально-психологічної компетентності серед широко кола спеціалістів. Першочерговою сферою в Україні є поширення цифрової освіти щодо підвищення кваліфікації, у зв'язку з цим державні органи влади визначають, що створення та виконання національної програми навчання загальним і професійним соціально-психологічним компетенціям та знанням як одне з пріоритетних завдань на шляху до прискореного розвитку рівня компетентності викладача. Тому виникає необхідність розгляду та аналізу питання соціально-психологічної компетентності як однієї з пріоритетних.

Почнемо з розгляду поняття *соціально-психологічна компетентність* – це здатність особистості ефективно застосовувати структуровану систему знань про людину як індивіда, суб'єкта праці й особистість, як у власній життєдіяльності так й професійній або іншій взаємодії. Високий рівень соціально-психологічної компетентності викладача забезпечує успішну діяльність і взаємодію в системах "людина-людина", "людина-колектив", "людина-більші соціальні групи". Соціально-психологічна компетентність вміщує навички роботи в інформаційно-комунікаційному середовищі як провідну ознаку даної компетентності. Соціально-психологічна компетентність включає в себе такі складові як уміння, навички та знання.

Вивченням питання соціально-психологічної компетентності та її складових займається проф. Цільмак О.М., яка надала дуже вдалі визначення поняттям уміння, навички і знання та ін. [33]

Слід зазначити, що соціально-психологічна компетентність базується на сукупності знань, умінь та навичок.

Базовою складовою соціально-психологічної компетентності є уміння. **Уміння** – це здатність особи виконувати певні дії або діяльність на основі здобутих знань в сфері вищої освіти на підставі сформованих навичок. Вони забезпечують осмисленість, раціональність, продуктивність та ефективність професійної діяльності.

В результаті аналізу наукової літератури та проведеного опитування щодо різновидів соціально-психологічних умінь, ми згрупували та виокремили такі різновиди соціально-психологічної компетентності психолога, а саме:

- 1) інформаційно-пошукова компетентність – це здатність викладача оперативно знаходити інформацію та необхідні дані;
- 2) соціально-комунікативна грамотність – це здатність викладача до соціальної комунікації та соціальної взаємодії в цифровому просторі;
- 3) методична компетентність – це здатність викладача здійснювати підготовку та розробку необхідних матеріалів для більш ефективного здійснення професійних функцій;
- 4) операціональна компетентність – це здатність викладача опрацьовувати та розміщати мультимедійні матеріали та данні на офіційних сторінках та в соціальній мережі;
- 5) аналітична компетентність – здатність викладачів за допомогою програмного ІТ забезпечення здійснювати аналіз даних (психодіагностичних, біографічних, життєвої ситуації клієнта та тощо) [33, С. 105].

Ми провели дослідження, щоб з'ясувати рівень соціально-психологічної компетентності майбутніх психологів та важливість певних умінь. В результаті проведеного дослідження було детально вивчені результати та були надані у вигляді таблиці.

Респонденти визначали за шкалою від 1 до 5, де: 1 – дуже низький рівень розвитку, 2 – низький, 3 – середній, 4 – високий, 5 – дуже високий рівень розвитку.

Почнемо з розгляду результатів умінь першої групи, які поділили респонденти поділили на дуже високий рівень, високий та середній рівень володіння.

За результатами дослідження респонденти вказали, що на дуже високому рівні **інформаційно-пошукової компетентності** – викладач повинен володіти такими вміннями як – здійснення пошуку, відбору, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій. 70 % респондентів визначили, що таке соціально-психологічна компетентність як здійснення пошуку, відбору, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій, – повинно бути розвинуте на дуже високому рівні (див. табл.1).

Таблиця 1

Ступінь розвитку соціально-психологічних умінь інформаційно-пошукової компетентності психолога

Соціально-психологічні уміння	Шкала вимірювання (%)				
	1	2	3	4	5
1) здійснювати пошук, відбір, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій	0	0	0	0	70
2) використовувати можливості авторизованих інформаційно-пошукових систем, банки даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності	0	0	0	66	0
3) здійснювати підбір програмного забезпечення, який потрібний для психологічної діяльності	0	0	40	0	0
Середнє значення:	0	0	40	66	70

Наступним умінням є використання можливостей авторизованих інформаційно-пошукових систем, банків даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності, 66 % респондентів визначали, що психолог володіти ним на високому рівні (див. табл.1)..

Ще одним умінням, яке входить до складу інформаційно-пошукової компетентності є підбір програмного забезпечення, яке потрібне для викладацької діяльності. Дослідження показало, що близько 40 % респондентів вказали, що психолог повинен володіти на середньому рівні (див. табл.1)..

Результати аналізу даної групи соціально-психологічної компетентності ми продемонстрували в таблиці ступеня розвитку соціально-психологічних умінь –

здійснення пошуку, відбору, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій.

Таким чином, визначена та проаналізована група умінь, які входять до інформаційно-пошукової компетентності викладача рівень володіння повинен бути середній, високий чи дуже високий (див. табл.1).

Наступну групу умінь складають **соціально-комунікативна компетентність** (див. табл.2).

За результатами дослідження умінь даної групи компетентності, можна визначити, що уміння повинні бути розвинені на дуже високому рівні та високому рівні.

Таблиця 2

Ступінь розвитку умінь соціально-комунікативної компетентності викладача вищо закладу освіти

Уміння	1	2	3	4	5
1) створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі інтернет	0	0	0	0	33,7
2) використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності	0	0	0	0	46,7
3) використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем	0	0	0	43,3	0
4) поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій	0	0	0	0	66,7
5) спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту	0	0	0	0	53,3
Середнє значення:	0	0	0	43,3	50,1

До дуже високого рівня розвитку слід віднести таке уміння викладача як уміння створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі Інтернет. За шкалою вимірювання цей показник складає 33,7 % респондентів (див. табл.2).

Наступним є умінням викладача дуже високого рівня розвитку є уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм навчання, такий показник складає 46,7 % (див. табл.2).

Ще одним умінням, яке входить до групи дуже високого рівня є уміння поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій, такий показник складає 66,7 % (див. табл.2).

55,3 % учасників опитування визначили, що дуже високий рівень притаманний такому умінню як спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту.

На черзі високий рівень володіння за шкалою від 1 до 5, сюди можна віднести уміння використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем. Показник складає 43,3 % респондентів визначили такий рівень.

Таким чином, визначена та проаналізована група цифрових умінь, які входять до соціально-комунікативної компетентності. За результатами дослідження респонденти визначили, що викладачі повинні володіти уміннями на високому та дуже високому рівні (див. табл.2).

Наступну групу цифрових умінь викладача складають **діджитал-методична компетентність**.

В результаті проведеного дослідження більшість респондентів визначили 3 рівня володіння в даній групі соціально-психологічної компетентності– дуже високий, високий та середній (див. табл.3).

До дуже високого рівня володіння відносяться створювати саморекламний продукт на персональних сторінках та уміння готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності за допомогою програмного інструментарію. Близько 43,3 % респондентів визнали рівень володіння.

Таблиця 3

Ступінь розвитку умінь методичної компетентності викладача

Уміння					
	1	2	3	4	5
1) створювати саморекламний продукт на персональних сторінках	0	0	0	0	43,3
2) готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності	0	0	0	0	43,3
3) створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію	0	0	46,7	0	0

4) долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів)	0	0	0	53,3	0
Середнє значення:	0	0	46,7	53,3	23,3

Наступний рівень є високий рівень володіння, до складу якого входить долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів). З результатами дослідження показник складає 53,3 % респондентів (див. табл.3).

Третьою групою умінь за шкалою від 1 до 5 є середній рівень володіння, тобто уміння створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію, близько 53,3 % майбутніх психологів визначили це.

Таким чином, була визначена та проаналізована група цифрових умінь, які входять до методичної компетентності, респонденти відповіли, що викладач повинні володіти цими цифровими уміннями на дуже високому, високому та середньому рівнях (див. табл.3).

Наступну групу складають уміння **операціональна компетентність**. Група цифрових умінь даного виду грамотності респонденти поділили на дуже високий та високий рівень володіння (див. табл.4).

До дуже високого рівня володіння відносяться два уміння. Перше – це уміння створювати свій онлайн-кабінет, близько 33 % респондентів визначили рівень. Друге - це уміння опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми, показник складає близько 35 % респондентів (див. табл.4).

Таблиця 4

Ступінь розвитку умінь діджитал-операціональної компетентності

Уміння					
	1	2	3	4	5
1) створити свій онлайн-кабінет	0	0	0		33
2) користуватися фото-; відео-. графічними редакторами				43,3	
3) опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми	0	0	0	0	35
4) шукати, створювати та обмінюватися цифровими ресурсами	0	0	0	40	0
5) використовуючи сервіси та засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій	0	0	0	40	0

6) створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки	0	0	0	45	0
7) працювати з інформацією (як числами, так і текстами)	0	0	0	36,7	0
Середнє значення:	0	0	0	41	34

До високого рівня володіння відносяться – уміння створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки, це визначили 45 % респондентів. Таке цифрове уміння як користуватися фото-; відео-. графічними редакторами складає 43,3 %. Ще одними цифровим умінням з високим рівнем володінням, за яке проголосували 43 % респондентів є уміння шукати створювати та обмінюватися цифровими ресурсами та уміння використовуючи сервіси і засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій

До цієї групи можна віднести цифрове уміння як працювати з інформацією (як числами, так і текстами), показник якого складає 36,7 %.

Таким чином, визначена та проаналізована група цифрових умінь, які входять до діджитал-операціональної грамотності, респонденти визначили, що психологи повинні володіти на дуже високому рівні та високому рівні.

Остання група – це ***Аналітична компетентність*** обумовлюється високими та дуже високими рівнями володіння.

До групи з дуже високим рівнем володіння відноситься таке цифрове уміння як здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій, показники якого складають 43 % респондентів.

Таблиця 5

**Ступінь розвитку умінь аналітичної
компетентності викладача**

Уміння					
	1	2	3	4	5
1) здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій	0	0	0	0	43,3
2) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій	0	0	0	73,3	0
3) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій	0	0	0	47,5	0

Середнє значення:	0	0	0	60,4	43,3
--------------------------	----------	----------	----------	-------------	-------------

Інші два уміння з високим рівнем розвитку: перше уміння аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій, визначені 73,3 % респондентів та друге уміння аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій 47,5 (див. табл.5).

Отже, визначена та проаналізована група умінь, які входять до діджитал-аналітичної грамотності, респонденти визначили, що психологи повинні володіти на дуже високому рівні та високому рівні.

Середнє значення умінь викладача на першому місці знаходяться уміння високого рівня, яка складає 48,8 %. На другому місці знаходяться уміння дуже високого рівня з показником 46,83 %. На третьому місці уміння середнього рівня з показником 43,3 % (див. табл.1-5). Тобто, респонденти визначили, що навички відіграють важливу роль в професійній діяльності психолога тому вони повинні бути розвинуті майже всі

Другою складовою соціально-психологічна компетентність є навички – це сформовані автоматизовані інстинктоподібні дії, що реалізуються на рівні несвідомого контролю. Навички є важливими компонентами умінь. Вони утворюються шляхом заучування (через повторення) певних рухів, необхідних для виконання відповідних дій. В даному випадку ми розглядаємо цифрові – це процес володіння комп'ютерною технікою та застосування технічних засобів [13, С. 128].

Перша група навичок включає в себе - користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації. Тобто, ця група навичок пов'язана із здійсненням таких операцій щодо збирання, введення, записування, перетворення, зберігання, реєстрація з знищення за допомогою обчислювальної техніки. Респонденти визначили наступним чином, що психолог повинен володіти на високому рівні, а саме 43,3 %.

Наступна група навиків - використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях. Респонденти надали відповідь, що на високому рівні психолог повинен володіти, а саме 50 %.

Остання групу цифрових навиків складають – навички щодо використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній

діяльності психолога. Студенти-психологи визначали, а саме 46,7 % респондентів вказали, високий рівень володіння (див. табл.6.).

Таблиця 6

Ступінь розвитку навиків психолога					
Види цифрових навиків	Шкала вимірювання (%)				
	1	2	3	4	5
1) користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації	0	0	0	43,3	0
2) використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях	0	0	0	50	0
3) використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності психолога	0	0	0	46,7	0
Середнє значення:				46,7	

Таким чином, за результатами анкетування на першому місця респонденти визначали, що повинні володіти такі навиками як використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях. На другому місці студенти-психологи визначили, що використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності психолога. На третьому місці знаходиться такий цифровий навик як користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації. Тому високий рівень володіння цифровими навиками є обов'язковим складовим елементом цифрової грамотності психолога.

Отже, нами було проведене дослідження шляхом анкетування, респонденти повинні за шкалою від 1 до 5 визначити рівень володіння цифровими вміннями та навичками психологами. За результатами дослідження було встановлена середнє значення умінь шляхом використання математичного методу обчислення. На першому місці за важливістю володіння знаходиться цифрові вміння дуже високого рівня володіння групи діджитал-інформаційно-пошукової грамотності, середньоарифметичне значення якої складає 70 %. На другому посідає цифрові вміння високого рівня володіння діджитал-інформаційно-пошукової грамотності середньоарифметичне значення, якої є 60 %. Третє місце займають цифрові вміння високого рівня володіння діджитал-аналітичної грамотності з 60,4 %. Четверте місце з 53,3 % належить

діджитал- методичній грамотності та її цифровим умінням високого рівня володіння. І останнє місце серед грамотності респонденти віддали діджитал-соціально-комунікативна грамотність дуже високого рівня володіння з середньоарифметичним показником 50,1 %.

Таким чином, респонденти визначали, що цифрові уміння всіх різновидів цифрової грамотності є дуже важливі для психолога і повинні бути розвинені на високому чи дуже високому рівні. Але в деяких випадках респонденти відповіли середній рівень володіння.

Ще однією складовою цифрової грамотності є навики. Детально проаналізувавши відповіді респондентів, можна визначити середнє значення володіння цифровими навиками, яке складає 46, 7 % і рівень володіння високий.

Отже, з представлених результатів дослідження ми можемо зробити висновок про те, що проведене опитування шляхом анкетування дає нам підстави вважати про обов'язковість розвитку умінь та навиків як складових елементів цифрової грамотності викладача вищої школи, що дає змогу впевнено обирати та використовувати цифрові ресурси у професійній діяльності. З кожним днем з'являється дедалі більше нових інструментів для професійної реалізації викладача вищої школи, що зумовлює важливість розвитку цифрової грамотності фахівців.

2.2. Визначення та аналіз знань як складової частини соціально-психологічної компетентності викладача

Знання відіграють важливу роль в роботі психолога з цифровим технологіями для безперервного навчання та для виконання професійних обов'язків. У зв'язки з цим вони є базовим елементом для використання умінь та навичок. Знання в сфері описують як цифрові технології можна використовувати для освіти та навчання.

Цифрові знання – це третій складовий елемент цифрової грамотності після умінь та навиків. Перейдемо до розгляду поняття цифрові знання – це знання про цифрові уміння та навички, що дозволяють безпечно та ефективно використовувати ІТ-

технології. Останнім часом стали розповсюдженими такі форми участі як вебінар та онлайн-конференції [15].

В своєму дослідженні ми провели опитування шляхом анкетування, за шкалою від 1 до 5, де: 1 – дуже низький рівень розвитку, 2 – низький, 3 – середній, 4 – високий, 5 – дуже високий рівень розвитку.

У психолога повинні бути розвинуті такі професійно важливі ґрунтовні знання цифрової компетентності, які ми розділили на три рівня за результатами дослідження.

Почнемо з дуже високого рівня розвитку знань – психолог повинен знати інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта. 46,7 % респондентів визначили так.

Основними сервісами Internet є:

1. Сервіс FTP (File Transfer Protocol). Це протокол передачі файлів, один із перших сервісів Internet. Цей сервіс дає можливість користувачу обмінюватися текстовими файлами з будь-яким комп'ютером в мережі. Даний сервіс може використовуватися для поширення програмних продуктів, баз даних, моделей, рекламних презентацій, великих за обсягом документів.

2. Електронна пошта (E-mail) є найпоширенішим сервісом Internet. Цей сервіс забезпечує обмін поштовими повідомленнями в мережі Internet. Можливість відправлення текстових та двійкових файлів, тобто схем, ілюстрації, програми, архіви. Перевагами електронної пошти є: швидкість, миттєвість розсилки, автоматичне зберігання архіву листування, можливість вставлення шаблону.

3. Сервіс Mail Lists, тобто підписавшись на списки розсилки, можна регулярно одержувати електронною поштою повідомлення на визначену тематику.

4. Сервіс Usenet, тобто групи новин або телеконференції, забезпечує обмін інформацією між усіма, хто користується ним.

5. Сервіс WWW (World Wide Web – всесвітня павутина) – це єдиний інформаційний простір, який складається із сотень мільйонів взаємопов'язаних гіпертекстових електронних документів, тобто гіперпосилання, що зберігаються на Web-сторінках.

6. Сервіс IRC (Internet Relay Chat), тобто забезпечує проведення відеоконференцій у режимі реального часу.

7. Служба ICQ – це сервіс призначений для пошуку мережної IP-адреси людини, комп'ютер якої приєднано в даний момент до мережі Internet.

8. Сервіс Telnet, тобто віддалений доступ. Дає можливість користувачу працювати на будь-якому комп'ютері мережі Internet, як на своєму власному [17, С. 200-205].

Наступні знання, які відносяться до цього рівня – знання про сучасні інформаційні технології та системи з показником 60 %. Розглянемо поняття, сучасні інформаційні технології – це сукупність засобів, методів і прийомів збирання, зберігання та опрацювання, подання та передавання повідомлень, що розширює знання фахівців та розвиває їх можливості щодо управління технічними та соціальними процесами.

Ще одні знання стосовно технології обробки текстової інформації з показником 43,3 %. Технології обробки текстової інформації здійснюється за допомогою:

1. Текстових редакторів (для роботи з текстами).
2. Текстові процесори (для роботи з текстовими документами).
3. Видавничі системи (підготовка текстових документів до публікацій і типографського друку).
4. Програми-перекладачі, словники (автоматичний переклад тексту документа).
5. Програми контекстного пошуку інформації в текстових документах [18, С. 121].

Друга група знань з високим рівнем розвитку, в результаті аналізу сюди можна віднести типи даних, які використовуються в Excel з показником 50 %. Microsoft Excel – табличний процесор, програма створена для роботи з електронними таблицями. Ця програма містить багато математичних та статистичних функцій, для проведення розрахунків.

Наступні знання з високим рівнем - знання щодо технології обробки графічної інформації з показником 37, 7 %. Технологія обробки графічної інформації – це

підготовка, зберігання і відтворення графічної інформації, тобто моделі об'єктів і їх зображення за допомогою комп'ютера.

Ще одними знаннями з високим рівнем розвитку є знання щодо технології опрацювання мультимедійних даних з показником 53,3. Мультимедія – це поєднання різних способів подання повідомлень: текст, аудіо, зображення, анімацію, відео, інтерактивні елементи [23, С. 100].

Наступними є знання щодо технології розробки веб-сайтів з показником 40 %. Можна виділити п'ять основних методів розробки:

1. Ручний метод, за допомогою HTML.
2. За допомогою програмних засобів розробки сайтів.
3. За допомогою інструментальних систем таких як CMS.
4. За допомогою фрейм ворків.
5. На SaaS-платформах у CLOUD [15].

Третя група – середній рівень розвитку, до якої відносяться такі знання основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці з показником 36,7 %. Ергономіка комплексно вивчає особливості виробничої діяльності людини в системі «людина-техніка-довкілля». Тобто ця галузь знань вивчає особливості пристосування посадових обов'язків, робочих місць, об'єктів праці, а також комп'ютерних програм для найбільш безпечно та ефективної праці працівника.

Таблиця 7

Ступінь розвитку знань викладача вищої освіти

Види цифрових навиків <i>Перша група знань щодо інформаційних сервісів інтернету</i>	Шкала вимірювання (%)				
	1	2	3	4	5
1) інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта	0	0	0	0	46,7
2) знання про сучасні інформаційні технології та системи	0	0	0	0	60
3) технології обробки текстової інформації					43,3
Середнє значення:	0	0	0	0	50
<i>Друга група знань щодо обробки інформації та мультимедії за допомогою спеціальних програм</i>					
1) типи даних, які використовуються в Excel	0	0	0	50	0

2) технології обробки графічної інформації	0	0	0	37,7	0
3) технології опрацювання мультимедійних даних	0	0	0	53,3	0
4) технології розробки веб-сайтів	0	0	0	40	0
Середнє значення:	0	0	0	45	0
<i>Третя група знань щодо підняття позицій власного продукту в мережі інтернет</i>					
1) положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці	0	0	36,7	0	0
2) особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації	0	0	33,3	0	0
Середнє значення:	0	0	35	0	0

Наступною групою знань з середнім рівнем розвитку є така група знань про особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін. – 33,3 % середній рівень. Ця група знань складається з такої складової як просування веб-сайтів – здійснення реклами, підбір контенту та збільшення підписників цього сайту. Та іншого елементу як пошукової оптимізації – це підняття позицій сайту в результатах пошукових систем за певними запитами користувачів. Чим вище позиція сайту в результатах пошуку, тим більша ймовірність, що відвідувач перейде на нього з пошукових систем (Таблиця 7).

Таким чином, знання відіграють важливу роль в роботі психолога з цифровими технологіями, оскільки дають можливість правильно та безпечно використовувати цифрові інструменти для досягнення поставленої мети. Також цифрові знання надають можливість ефективно обирати комп'ютерні програми, а саме програми щодо інформаційного сервісу інтернету, використання редакторів для обробки інформації як тесту так і мультимедії, підняття рейтингу своєї сторінки шляхом здійснення реклами та пошукової оптимізації. Проаналізувавши результати нашого дослідження респонденти визначали, що майже всіма цифровими знаннями повинен володіти психолог для успішної практичної діяльності та постійного підвищення рівня цифрової грамотності.

2.3. Напрями підвищення рівня соціально-психологічної компетентності викладача. Практичні рекомендації.

Результати проведеного анкетування показали недостатній рівень сформованості соціально-психологічно компетентності у студентів-психології, у зв'язку з цим виникає необхідність її вдосконалення.

На підставі аналізу можна виділити такі фундаментальних завдання, які потрібні виконувати для підвищення рівня цифрової грамотності психологам:

1. Формування комплексної бази знань щодо діяльності у кіберпросторі;
2. Підвищення рівня відповідальності під час роботи з інформаційними та цифровими даними;
3. Розвиток високого рівня критичності мислення;
4. Формування навичок уникнення шахрайства в цифровому просторі;
5. Робота з впровадження психологічної діяльності у цифровому полі;
6. Формування впевненого ставлення до своїх знань, умінь та навичок під час роботи у діджитал-просторі [23, С. 100].

На нашу думку дієвими заходами підвищення цифрової грамотності у студентів-психологів є: інтерактивні лекції за тематикою кожного модулю; психологічні вправи: робота із самооцінкою та впевненістю у собі, робота із самовизначенням та самопрезентацією у своїй діяльності; перегляд навчальних відео; групове обговорення та дискусії; творчі вправи для набуття навичок самовираження. Також доцільно запровадити вивчення дисципліни «Інформаційні технології для психологів», яка буде включати вивчення умінь, навичок і знань в діджитал-сфері. А також, доцільно доповнити курс дисципліни «Кібербезпека» стосовно цифрової грамотності психолога.

Для підвищення рівня цифрової грамотності майбутнім психологам варто зосередити свою увагу на самоосвіті та використанні освітніх цифрових можливостей задля підвищення рівня знань, умінь та навичок. Наразі більшість навчальних закладів акцентує увагу не тільки на ефективності традиційного навчання, а ще й впроваджує процес самоосвіти студентів. Самостійна пізнавальна діяльність відіграє важливу роль у професійному становленні особистості, а саме - людиною здобуваються нові знання, вона вчиться брати відповідальність за обрану нею інформацію, розвивається

критичність мислення та набуваються навички якісної роботи з інформаційними даними. На сьогодні є широкий вибір електронних освітніх порталів, де можна отримати нові знання та навички завдяки діджитал простору.

Саме тому, можна запропонувати низку інструментів задля ефективної обробки інформації:

- 1) підвищувати власний рівень знань у сфері цифрових технологій;
- 2) для якісної перевірки даних звертатися до офіційних першоджерел;
- 3) опиратися на актуальні наукові джерела;
- 4) звертати увагу на дизайн досліджень, які розглядаються;
- 5) обирати надійні онлайн-портали;
- 6) відвідувати тренінги/вебінари, метою яких є сприяння розвитку критичного мислення через творчі методики, роботу із інформаційними даними у групі, гру, психологічні методики [25].

Підвищення цифрової грамотності також характеризується умінням використовувати різні цифрові інструменти, а саме:

- 1) опанування нового програмного забезпечення;
- 2) використання різних мобільних та комп'ютерних додатків для своєї творчої та професійної діяльності;
- 3) поглиблювати свої знання за допомогою онлайн-освіти: курси з графічного дизайну, математично-статистичної обробки тощо.

Найпоширенішою проблемою респондентів анкетування є саме недостатній рівень знань та навичок кібербезпеки, тому нами було розроблено покроковий алгоритм шляхів вирішення нагальних проблем:

- 1) вміння користуватися розгалуженими можливостями антивірусного програмного забезпечення;
- 2) знання шляхів подолання випадків шахрайства в інтернеті за допомогою кіберполіції;
- 3) розвиток критичної оцінки щодо товарів та послуг надаваних у мережі інтернет;

4) вміння захищати свої дані за допомогою авторського права та налаштувань конфіденційності [25].

Формування сучасного інформаційного суспільства неможливе без наявності у спеціалістів-психологів такої складової як цифрової грамотності, яка визначає рівень професійного розвитку. Головною перевагою цифрової грамотності є безперервне навчання, яке полягає у можливості психолога проходження онлайн-курсів і тренінгів для отримання знань та навичок в професійній діяльності. Також цифрова грамотність стала важливою передумовою для становлення конкурентоспроможного та кваліфікованого спеціаліста в усіх сферах діяльності.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

З одного боку швидкий перехід на дистанційне навчання сприяли розвитку соціально-психологічної компетенції викладача, а з іншого боку, створив неабиякі труднощі використання цифрових технологій у зв'язку з тим, що багатьом психологам бракує навичок, умінь та знань у впевненому використанні цифрових технологій.

Технологічне прискорення продемонструвало не підготовленість частини психологів до таких змін і пов'язано з тим, що в недостатній мірі володіння цифровою грамотністю. Відсутність розуміння, що таке цифрова грамотність. Тепер перед психологам постає завдання навчитися користуватися цифровими технологіями для виконання професійних функцій, оскільки простежується тенденція до здебільше діяльність психолога переходить в онлайн-середовище.

Також варто відзначити, що робота викладача з інформацією відбувається у цифровому форматі, що внаслідок чого встановлюються відповідні вимоги: якісний пошук, перевірка та обробка інформаційних даних, вміння чітко та зрозуміло висловлювати свою думку у відео- та текстовому форматі, навички регулювання та забезпечення своєї безпеки у цифровому просторі.

Сьогоднішні реалії діджиталізації суспільства зумовлюють впровадження вивчення цифрових навиків, умінь та отримання знань на освітньому рівні для

формування професійних складових елементів цифрової грамотності майбутніх психологів.

Наразі цінність складових як компетентність, оперативність, усвідомленість та відповідальність щодо оцінки можливостей та ризиків цифрових технологій – є доволі значущою, але варто відзначити, що із підвищенням рівня цифрової грамотності населення ці складові стануть необхідним базовим набором якостей, без яких відтворення власної діяльності стане ускладненим або навіть неможливим. Цифрова грамотність допомагає психологам є розширювати свої можливості та залучати сучасні технологічні інструменти задля своєї реалізації.

Уміння, навички та знання спрямовані на виконання таких основних задач:

- 1) пошук нової інформації, аналіз та її оцінка;
- 2) ефективна взаємодія в мережі Інтернет, тобто спілкування в цифровому форматі;
- 3) співпраця з іншими психологами та клієнтами через різні платформи;
- 4) створення цифрового контенту;
- 5) використання заходів кібербезпеки в цифровому просторі.

Таким чином, дослідження проблематики цифрової грамотності психолога, а саме складових її елементів - умінь, навичок та знань є на сьогоднішній день дуже важливим питанням.

ВИСНОВКИ

Останнім часом в суспільстві спостерігається значне реформування культури роботи з інформації, відбувається процес діджиталізації та реформування освіти. Цей процес охоплює всі сфери життя, в даному випадку ми розглядаємо соціально-психологічну компетентність викладача. У зв'язку з великою кількістю інформації, необхідність її пошуку, аналізу та безпечного використання – це спричиняє певну дезорієнтацію в кіберпросторі. Ще одним важливим фактом є вплив пандемії Covid-19, що спричинило перехід робочого простору в онлайн-формат, що спричиняє труднощі для фахівців. Виникають такі труднощі як відсутність цифрових знань для використання цифрових технологій, що впливає на якість роботи.

Соціально-психологічна компетентність викладача вищої освіти є важливою сферою в Україні та залишаються не вивченими питання професійної компетентності викладача. Тому виникла необхідність оволодінням соціально-психологічної компетенцією викладачами під час навчання та в контексті професійного розвитку.

В магістерському дослідницькому проекті ми ставили перед собою завдання, які були повністю виконані шляхом проведення емпіричного та теоретичного дослідження. Було досягнуто наступне:

Визначено етапи організації та проведення емпіричного дослідження соціально-психологічної компетентності викладача. На підставі аналізу можна надати таке точне та доцільне визначення, що соціально-психологічна компетентність – це здатність особистості ефективно застосовувати структуровану систему знань про людину як індивіда, суб'єкта праці й особистість, як у власній життєдіяльності так й професійній або іншій взаємодії. Високий рівень соціально-психологічної компетентності викладача забезпечує успішну діяльність і взаємодію в системах "людина-людина", "людина-колектив", "людина-більші соціальні групи". Завдяки орієнтації особистості (її бажань, інтересів, схильностей, ідеалів, індивідуального сприйняття світу та переконань), що базується на здобутих знаннях і розвитку вмінь та навичок, особистість набуває соціального та професійного досвіду, що сприяє формуванню її компетентності.

Здійснена діагностика поточного стану соціально-психологічної компетентності шляхом проведення анкетування. В результаті аналізу анкет можна визначити, що цифрова грамотність є важливим професійним компонентом компетентності психолога, яка допомагає якісно виконувати свою роботу та мати можливість безперервно навчатися.

Соціально-психологічна компетенція викладача включає в себе такі складові компоненти як навички, уміння та знання, які використовуються в професійній сфері.

Визначено та проаналізовано навички та уміння як складових частин соціально-психологічної компетенції викладача. Уміння – це здатність особи виконувати певні дії або діяльність на основі здобутих знань в певній сфері та сформованих навичок. Другим елементом є навички – це сформовані автоматизовані інстинктоподібні дії, що реалізуються на рівні несвідомого контролю.

Ми проаналізувавши наукову літературу визначили п'ять груп важливих умінь соціально-психологічної компетентності: інформаційно-пошукова, соціально-комунікативна грамотність, методична компетентність, операційна компетентність, аналітична компетентність викладача закладу вищої освіти. Також визначили групи навичок соціально-психологічної компетентності викладача таких як: користування сучасних інформаційних технологій для обробки та систематизації інформації; використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях; використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Визначено та проаналізовано знання як складових частин соціально-психологічної компетентності викладача. Знання – це знання про цифрові уміння та навички, що дозволяють безпечно та ефективно використовувати ІТ-технології. У викладача повинні бути розвинуті такі професійно важливі знання, а саме психолог повинен знати: інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта; сучасні інформаційні технології та системи; технології обробки текстової інформації; типи даних, які використовуються в Excel; технології обробки графічної інформації; технології опрацювання мультимедійних даних;

технології розробки веб-сайтів; основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці; особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін.

А також охарактеризовано напрями підвищення рівня соціально-психологічної компетентності викладача та надано практичні рекомендації з розвитку даного виду компетенції. На нашу думку дієвими заходами підвищення компетентності у майбутніх викладачів є: інтерактивні лекції за тематикою кожного модулю; психологічні вправи: робота із самооцінкою та впевненістю у собі, робота із самовизначенням та самопрезентацією у своїй діяльності; перегляд навчальних відео; групове обговорення та дискусії; творчі вправи для набуття навичок самовираження.

Отримані дані можуть бути використані в роботі викладачів вищої школи для активізації безперервного процесу навчання та постійного самовдосконалювання. Крім того, основні положення магістерського проекту можуть бути використані під час організації та проведенні лекційних та практичних занять з дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» стосовно соціально-психологічної компетентності як однією із головних компетенцій психолога.

Також доцільно запровадити вивчення дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» стосовно соціально-психологічної компетентності як однією із головних компетенцій психолога як обов'язкову дисципліну. А також, доцільно доповнити курс дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» стосовно цифрової грамотності психолога.

Робота з інформаційними джерелами, соціальний та психологічний аспект – наразі для викладача є першочерговою та важливою. Викладач має набувати нових умінь, навичок та знань шляхом розширення свого інструментарію. Для викладача вищої школи постійне навчання та досвід є ключовим аспектом розвитку у своїй діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г. Психологія професійної діяльності крізь призму категорій «особистість» і «культура». Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євро інтеграційних процесів. Київ: НТУ, 2015. – 189 с.
2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. –156 с.
3. Биков В., Овчарук О. В. та ін. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті. Київ: Педагогічна думка, 2017. –160 с.
4. Бегун А. В. Інформаційна безпека: навч. посіб. / А.В. Бегун. – Київ: КНЕУ, 2008. – 280 с.
5. Бібік Н. М. Компетенції. Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 410 с.
6. Білоус О. В. Цифрова компетентність як ключова компетентність для навчання впродовж життя. Київ: НАПН. – 64 с.
7. Богуш В. М. Теоретичні основи захищених інформаційних технологій: навч. посіб. / В. М. Богуш, О. А. Довидьков, В. Г. Кривуца. – Київ : ДУІКТ, 2010. – 454 с.
8. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: навчальний посібник. Київ: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
9. Вдовиченко Ю. В. Цифрові технології як основа та рушійна сила розвитку сучасної глобальної економіки. Журнал «Економіка та держава», 2018. №1, С. 79-82.
10. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 61, вип. 5. – С. 1-14.
11. Генсерук Г. Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2019. Вип. 6. – С. 8-16.

12. Гібалова Н. Реалізація компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців електронного навчання досвід ПНПУ імені В. Г. Короленка. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка., 2018. 138 с.

12. Дорош Марина. Діти і технології: «Піраміда цифрової поведінки» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/kids/diti_i_tekhnologii_piramida_tsifrovo_i_povedinki

13. Доценко С. О., Прокопенко А. І. Цифрова грамотність майбутніх учителів у контексті STEM-освіти. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 10 квітня 2018 р.). Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2018. - 476 с.

14. Іванов В., Мелещенко О. Комп'ютерні технології в засобах масової комунікації: сучасне та майбутнє. Київ: РВУ, 1999. 173 с.

15. Іонан В. Цифрова грамотність: що це і навіщо це українцям. НВ-Бізнес. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/programa-rozvitku-cifrovih-navichok-v-ukrajini-shcho-planuye-ministerstvo-cifrovoi-transformacii-50053488.html?fbclid=IwAR2EjEHxBgl2PCfCusa-mQ4n4CiczE1yx-TzrN5F3OTzGvfZkzDiYk5OF-I>

16. Карташова Л.А., Пліш І.В., Бахмат Н.В. Розвиток цифрової компетентності педагога в інформаційно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання, Київ: 2018, 412 с.

17. Краснякова А. Цифрова компетентність користувачів інтернету: соціально- та політико-психологічні аспекти дослідження. Проблеми політичної психології, 2019. Т.22. Вип.22. С. 198-210.

18. Коваленко, В. В., Носенко, Ю. Г., Яцишин, А. В. (2018). Електронні соціальні мережі як засіб підтримки освітнього процесу та соціально-педагогічної роботи з учнями, які мають функціональні обмеження. *Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання*. Полтава: ПУЕТ. С. 119 – 127.

19. Кокун, О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство». 2012. 200 с.
20. Коломинський, Н. Л. Методологічні засади професійної підготовки практичного психолога. Практична психологія та соціальна робота. № 4, 2003. - 156 с.
21. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [Текст] / [заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с. – (Бібліотека з освітньої політики).
22. Костікова, І.І. (2010). Формування культури використання інформаційнокомунікаційних технологій студентами. Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки, 53, 37-41.
23. Кудлай В. О., «Цифрова грамотність особистості в контексті розвитку інформаційного суспільства», Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія, вип. 10, с. 97-104, 2015.
24. Матюшко П., «Інтерактивна і цифрова педагогіка для нового покоління» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://liftzvar.com.ua/uk/content/interaktyvna-i-syfrova-pedagogika-dlya-novogorokolinnya>.
25. Мерфі С. Думка: Цифрова грамотність – це не лише «як», але й «чому» [Електронний ресурс] / С. Мерфі; пер. з англ. проект «Медіаграмотність». – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/1757>.
26. Овчарук О. В., «Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи», у Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору, В. Ю. Биков, О. В. Овчарук, Ред. Київ, Україна: Атіка, 2014, с. 7-16.
27. Петухова, Л., Бальоха, А. (2016). Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище в контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Science and Education in New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV(39), Vol. 79, 60-64.
28. Радзієвська, О. Г. (2017). Інформаційна грамотність та цифрова нерівність: убезпечення дитини в сучасному інформаційному просторі. Інформація і

право, 1(20), 92-103. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ippi.org.ua/radzi%D1%94vska-og-informatsiina-gramotnist-tatsifrova-nerivnist-ubezpechennya-ditini-v-suchasnomu-infor>.

29. Ребрина, В. А. (20214). Цифрова культура педагога : навчальна програма. Хмельницький : Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://dn.hoippo.km.ua/ckp/index.html>

30. Соколова, Н. (2012). Цифровая культура или культура в цифровую эпоху? [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://culturalresearch.ru/files/open_issues/03_2012/IJCR_03\(8\)_2012_SokolovaN.pdf](http://culturalresearch.ru/files/open_issues/03_2012/IJCR_03(8)_2012_SokolovaN.pdf).

31. Сисоєва О.А. Формування цифрової інформаційної компетентності у майбутніх вчителів технологій засобами мультимедіа. Вінниця: 2010. Вип. 7. С. 356-358.

32. Співаковський, О. В. Вінник, М. О., Тарасіч, Ю. Г. (2014). Побудова ІКТ інфраструктури ВНЗ: проблеми та шляхи вирішення. Інформаційні технології і засоби навчання, 1, 99-116. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/996#.Uzz8sfl_t1Z.

33. Цільмак О.М. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: підручник. // О. М. Цільмак. – Одеса: ОДУВС, 2017. – 124 с.

34. Цільмак О.М. Основні положення особистісно–соціально–діяльнісного компетентнісного підходу до навчання / О. М. Цільмак // Acta Universitatis Pontica Euxinus: международный научный журнал. / Специальный выпуск: Материалы VII міжнар.наук.–практ. конф. (Болгария, Варна, Украина, Днепропетровск, 3–10 июня 2011 г.) – Державний інститут підготовки та перепідготовки кадрів промисловості. – Дніпропетровськ: ДППК, 2011. – в 3–х томах. – Т.1, – С.479–482.

35. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу: аналіт. зап. / В. С. Куйбіда, О. М. Петроє, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук. Київ: НАДУ. 2019. 28 с.

36. Шахіна І. Ю. Визначення і напрями створення інформаційного освітнього середовища. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Харків: НТУ «ХПІ», 2013. 255 с.

37. Шахіна І. Ю. Організація освітнього процесу з використанням електронних навчально-методичних комплексів для підготовки фахівців з комп'ютерних технологій. Харків: 2017. 154 с.

38. Професійна рамка цифрового навчання (Digital Teaching Professional Framework) [Електронний ресурс] – Режим доступу URL: <https://www.etfoundation.co.uk/supporting/supportpractitioners/edtech-support/digital-skills-competency-framework>

ДОДАТКИ

Додаток А

Тести

1. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими цифровими інструментами найчастіше користується викладач в своїй роботі (соціальна компетентність). Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий.

- **Блоги або цифрові журнали;**
- **Сторінки Facebook;**
- **Групи у Facebook;**
- **Linkedin;**
- **YouTube;**
- **Гурумінд** (джерела медитації та вправ на релаксацію)
- **Ментавіо** (з'єднує психотерапевтів та користувачів, які шукають психологічну підтримку та надає можливість онлайн консультацій)
- **Мейо** (широкий спектор фізичних та психологічних рекомендацій щодо добробуту)
- **Viber, Telegram, Skype, ZOOM;**
- **Інтернет-пошукові системи;**
- **Календар Google.**

2. Які компоненти соціально-психологічної компетентності є найбільш важливі важливі. Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий

1. Інформаційна грамотність (тобто, уміння шукати, оцінювати та ефективно використовувати інформацію).
2. Кіберобізнаності (тобто, використання заходів безпеки з метою забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних).
3. ІТ-грамотність (тобто, уміння користуватися пристроями, програмами та сервісами).
4. Академічної доброчесності (тобто, робота з інформацією з позиції авторського права, інтелектуальної власності)

5. Комунікації та співробітництва (тобто, участь у цифрових мережах для навчання, досліджень та професійного розвитку).
6. Цифровий профіль (тобто, управління цифровою репутацією та он-лайн ідентичністю).
7. Медіаграмотності (тобто, здатність критично сприймати та аналізувати інформацію)
8. Пізнавальний компонент (тобто, вміння ефективно отримувати знання у технологічному середовищі).

3. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими цифровими вміннями повинен володіти сучасний психолог Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий рівень володіння.

Група інформаційно-пошукова цифрова компетентність.

- 1) здійснювати пошук, відбір, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій;
- 2) використовувати можливості авторизованих інформаційно-пошукових систем, банки даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності;
- 3) здійснювати підбір програмного забезпечення, який потрібний для психологічної діяльності.

Група соціально-комунікативна компетентність.

- 1) створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі інтернет;
- 2) використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності;
- 3) використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем;
- 4) поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій;
- 5) спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту.

Група методичної компетентності.

- 1) створювати саморекламний продукт на персональних сторінках; готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності;

- 2) створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію;
- 3) долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів) тощо.

Група операціональної компетентності.

- 1) створити свій онлайн-кабінет; створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки;
- 2) користуватися фото-; відео-. графічними редакторами;
- 3) працювати з інформацією (як числами, так і текстами);
- 4) опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми;
- 5) шукати створювати та обмінюватися цифровими ресурсами;
- 6) використовуючи сервіси та засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій.

Група аналітичної компетентності.

- 1) здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій,
- 2) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій;
- 3) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій.

4. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими цифровими навичками повинен володіти сучасний викладач вищої школи. Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий рівень володіння.

- 1) користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації;
- 2) використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях;
- 3) використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності.

5. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими знаннями повинен володіти сучасний викладач. Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий рівень володіння.

- 1) інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта;
- 2) сучасні інформаційні технології та системи; технології обробки текстової інформації; типи даних, які використовуються в Excel;
- 3) технології обробки графічної інформації;
- 4) технології опрацювання мультимедійних даних;
- 5) технології розробки веб-сайтів; основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці;
- 6) особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін.

